

ПСИХОЛОГІЯ ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ВІДРОДЖЕННЯ

Тема 3

Період Відродження був часом

- повернення (відродження) найважливіших принципів античної науки,
  - відходу від догматизму, що був характерний для Середньовіччя,
  - пошуку шляхів найбільш оптимального наукового дослідження психічних (душевних) станів тощо.

У цей же час зародився новий предмет психологічної науки як науки про свідомість, остаточно сформульований вже в Новий час.

Що таке Середньовіччя?

Коли надаєш запитання, що таке Середньовіччя, зазвичай чуєш у відповідь:

- Мені здається, що Середньовіччя — це країна лицарів, які мріють про прекрасних дам, шукають їх, звеличуючи й оберігаючи.
- Чув (чула) про лицарів круглого столу, короля Артура, але пам'ятаю лише Ланселота та чарівника Мерліна.
- Середньовіччя в мене асоціюється з монастирем. Лише щось: ти — єретик, тебе спалюють на вогнищі.
- Середньовіччя — це нескінченні феодальні війни, які виснажували народи.
- У жорстоку епоху Середньовіччя норманські барони завоювали Англію, про це ми читали у творах В. Скотта.
- Середньовіччя – це епоха Хрестових походів.

галерея ХАРИТОНОВА

- Середньовіччя – це епоха квізиції, гоніття на від

Хронологічні межі доби Середньовіччя

Середньовіччя (V-XV століття) – тисячолітній період в історії європейської культури, проміжний між античністю та Відродженням.

Середньовічну літературу народи Європи умовно поділяють на три періоди:

I. Раннє Середньовіччя (V—X ст.).

II. Зріле (високе) Середньовіччя (X—XIV ст.).

III. Пізнє Середньовіччя (XIV—XV ст.).

Цей термін уперше ввели в ужиток італійські гуманісти на межі XV—XVI ст., вважаючи Середньовіччя часом глибокого занепаду європейської культури.

Проте середні віки—це важливий етап становлення світової культури. Саме вони стали тим підґрунтям, на якому утворилися самобутні культури Сходу і Заходу. Це епоха розквіту арабської, ірано-таджицької, китайської та японської літератур.

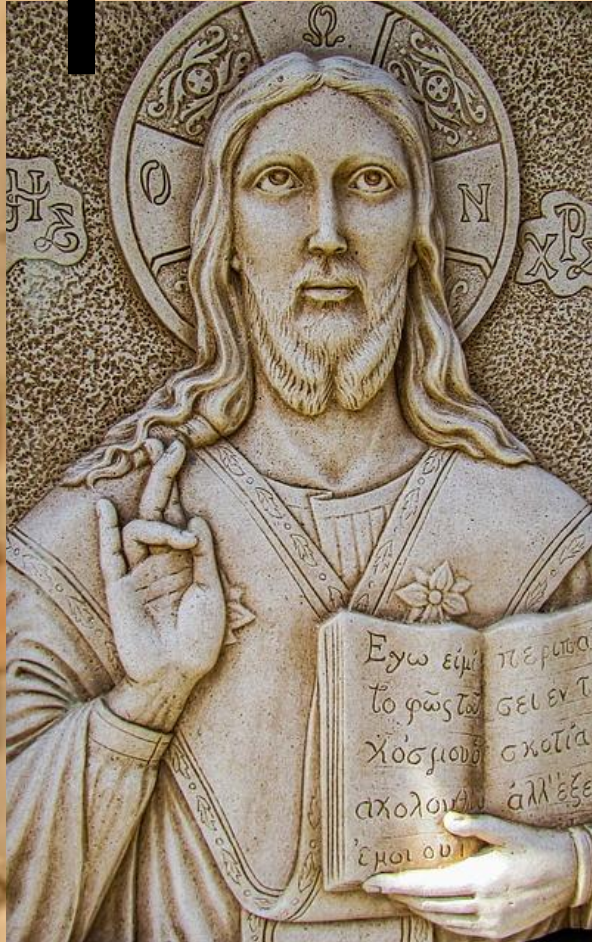
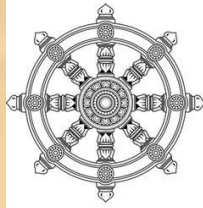
Утвердження світових релігій

Християнство. Основними догматами християнства є віра у:

- безсмертя душі;
- загробне життя;
- пекло і рай.

Мусульманство. Засновник мусульманства **Мухаммед** (арабською محمد), шанується як пророк, посланець Божий. Він жив у Мецці 570-632 рр.). Відповідно до мусульманської традиції, після проголошення або написання імені пророка, завжди говориться “Благословить його Аллах та вітає”. Аллах є єдиним Богом.

Буддизм. Засновником вчення вважається Сіддхартха Гаутама, який надалі отримав ім'я Будда Шак'ямуні. В основі вчення буддизму лежить вчення про **Чотири Благородні Істини**: про страждання, їх причини, стан звільнення та про шлях до нього. Останній пов'язані з вирощуванням трьох чеснот: моральності, зосередження та мудрості. Це веде до **нірвани** – стану визволення від страждань.

**Хрест – символ
християнства.
Ісус Христос**

**Колесо Закону – символ
буддизму. Будда. Його
зображення теж є
символом.**

**Півмісяць, п'ятикічна
зірка, зелений колір –
символи ісламу. Пророк
Мухаммед**

Раннє Середньовіччя

Вважається, що після вторгнення варварів і падіння Римської імперії (476 р.) настав період культурного занепаду.

Довгий час Середньовіччя називали «темними віками». Варвари оселялись на землях Римської імперії, змішувалися з її населенням, створюючи нову спільноту Західної Європи.

На території колишньої Римської імперії виникали нові держави, утворювані варварами.

Вожді племен проголошували себе королями, герцогами, графами, воюючи один з одним і підкорюючи собі слабких сусідів.

Характерною рисою життя раннього Середньовіччя були постійні війни, пограбування і набіги, які уповільнювали культурний розвиток.

Суспільство раннього Середньовіччя було малограмотним. Воно спиралось не на друковане слово (книг було мало і коштували вони дуже дорого), а на усні проповіді й повчання.

У той же час Середньовіччя витворило культуру молитов, казок, міфів і чарівних заклять. Активно розвивається усна поезія, особливо героїчний епос, що було характерним насамперед для Англії, германських племен та країн Скандинавії. Релігія – основа середньовічної цивілізації.

Головною спорудою будь-якого європейського і східного міста був собор, мечеть чи пагода, завжди розташовані на центральному майдані.

Зріле (високе) Середньовіччя

У добу зрілого Середньовіччя, коли зміцніли літератури народними мовами, латинська література втрачає провідну роль. Латина залишається мовою церкви, держави, науки, школи. Разом із тим це жива розмовна мова освіченої частини феодалного суспільства і мова поетичної творчості **вагантів** – мандрівних священників та монахів – утікачів. Особливістю творчості вагантів (з'явилися у Франції в XII – XIII століттях) була постійна критика католицької церкви і духовенства за їхню скупість, лицемірство і невігластво.

У добу зрілого феодалізму середньовічна література Європи позначена розквітом героїчного епосу – французького («Пісня про Роланда»), іспанського («Пісня про мого Сіда»), німецького («Пісня про Нібелунгів»), Київської Русі («Слово о полку Ігоревім»), рицарської та міської літератур.

- Середньовічні автори – і літератори, й живописці – творили в рамках мистецького канону (від грецького канон – палиця, переносно: норма, правило). Вони використовувалися набором тих самих образів, тем, мотивів, сюжетів, жанрів.
- В епоху Середньовіччя було закладено фундамент майбутнього Відродження. В період пізнього Середньовіччя (так зване Передвідродження) в Італії вже торжествує Ренесанс, а в інших країнах Європи культура й література починають утверджуватись у неповторному національному вигляді.
- Середні віки відзначаються також і значним культурним розвитком народів Сходу, що отримав назву «золотого віку» арабської та іранотаджицької літератур. Література «золотого віку» писалася двома мовами — арабською і фарсі. В ній часто пропагувалася любов до людини, жінки, оспівування життя.

Університети

Паризький
університет
Сорбонна

Оксфордський
університет

Кембриджський
університет

Головні ознаки доби Середньовіччя

- особлива роль релігії і церкви;
- нерівномірність літературного розвитку на карті світу («золотий вік» одних літератур і занепад інших);
- наявність латино мовної літератури;
- розквіт фольклору європейських народностей – епоси, едди (див. підручник, с. 131), саги;
- розвиток рицарської і міської літератур;
- анонімність і канонічність середньовічної літератури

Характеристика середньовічного світогляду

- Центр Всесвіту – Бог
- Людина – слабка істота, життям якої керує Бог;
- Творче начало притаманне лише Богові;
- Людина вмістилище гріха;
- Людина може любити лише Бога;
- Земне життя людини - короткий місток для підготовки до вічного потойбічного життя її душі;
- Земний шлях людини сповнений страждань і аскетизму;

XV - XVII століття залишилися в історії часом зльоту мистецтва, передусім італійського живопису і скульптури.

Величезне значення мала і Реформація, що змінила не лише церковне життя, але і свідомість людей. Відкриття Америки, розширення географічних понять також позначилися на загальному світогляді й привели до активного розвитку наукових знань. Значні відкриття були зроблені передусім в астрономії, математиці, фізиці, філософії та суспільних науках.

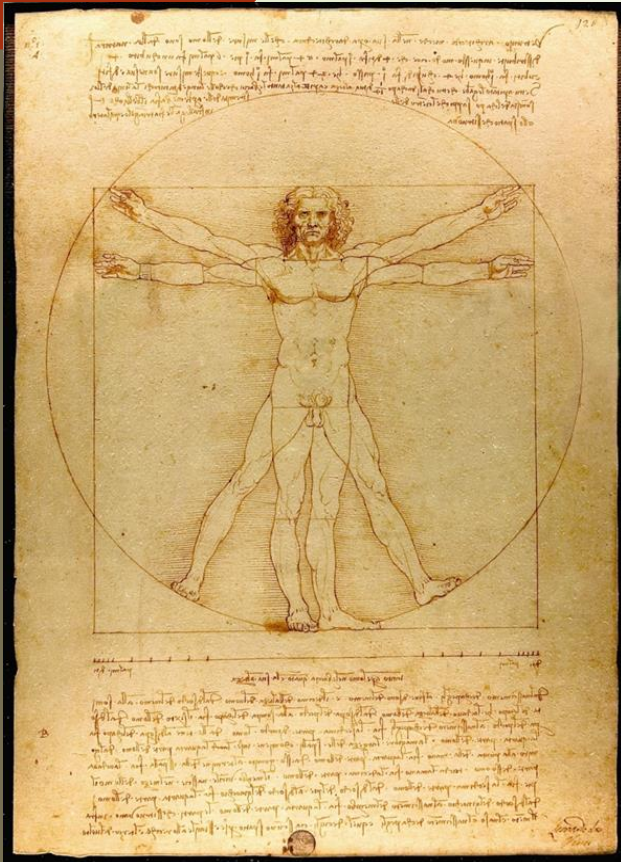

Філософсько-психологічне мислення цього часу прийнято називати **антропоцентричним (людина – центр найвищої мети Всесвіту).**

В епоху Відродження формується нова самосвідомість людини, її активна життєва позиція, з'являється відчуття особистої сили й таланту. Ідеалом людини є різнобічна діяльність людини, яка орієнтується на культуру. Пріоритетним в ієрархії духовних цінностей стають особисті переваги та шляхетність людини. Метою життя тепер виступає не спасіння душі, а творчість, пізнання, служіння людям, суспільству, а не Богу.

Отже, однією з характерних рис епохи

Наталія ХАРИТОНОВА© **Відродження є її гуманізм.**

Бернандіно Телезіо (1509-1588 рр.)

Прагнучи пояснити психічне з природних законів, науковець організував перше суспільство дослідників природи, яке вивчали природу в усіх її частинах, пояснюючи її з неї самої. Тому на перший план в його концепції вийшло вчення про рушійні сили, що є джерелом енергії для різних форм розвитку. В якості основних він виділив тепло і холод, світло і темряву, здатність до розширення і скорочення і т.д. Ці сили, - стверджував Телезіо, перебувають у взаємному проникненні, створюючи нові утворення, пов'язані з концентрацією певних сил.

Боротьба протилежних сил і є джерелом усілякого розвитку.

Телезіо також вважав, що головною метою природи є збереження досягнутого стану. Таким чином, можна говорити про те, що в його концепції вперше з'явилася ідея **гомеостазу**.

Закону самозбереження, на його думку, підкорюється і розвиток психіки, а розум і емоції регулюють цей процес.

Про необхідність розвивати природничо-науковий підхід до досліджень психіки писав і відомий іспанський вчений **Хуан Луїс Вівес (1492-1540 рр.)**.

У своїй роботі «Про душу і життя» Х. Вівес обгрунтував новий підхід до психології як науки емпіричної, заснованої на аналізі даних чуттєвого досвіду.

Для правильної побудови понять він пропонував новий спосіб узагальнення чуттєвих даних — **індукцію**.

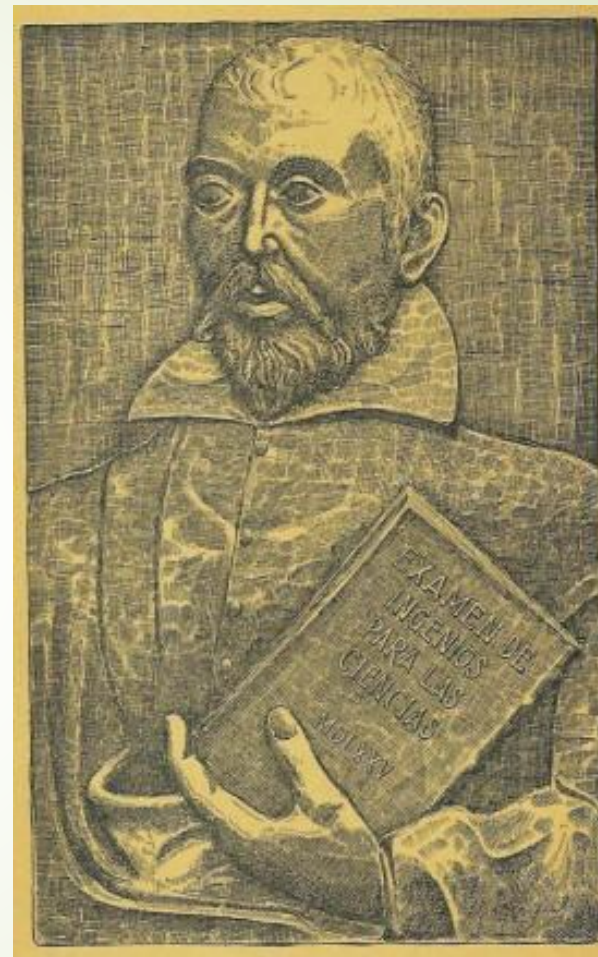
Разом із сенсорною стороною душевної діяльності науковцем важливе значення надавалося й емоційній.

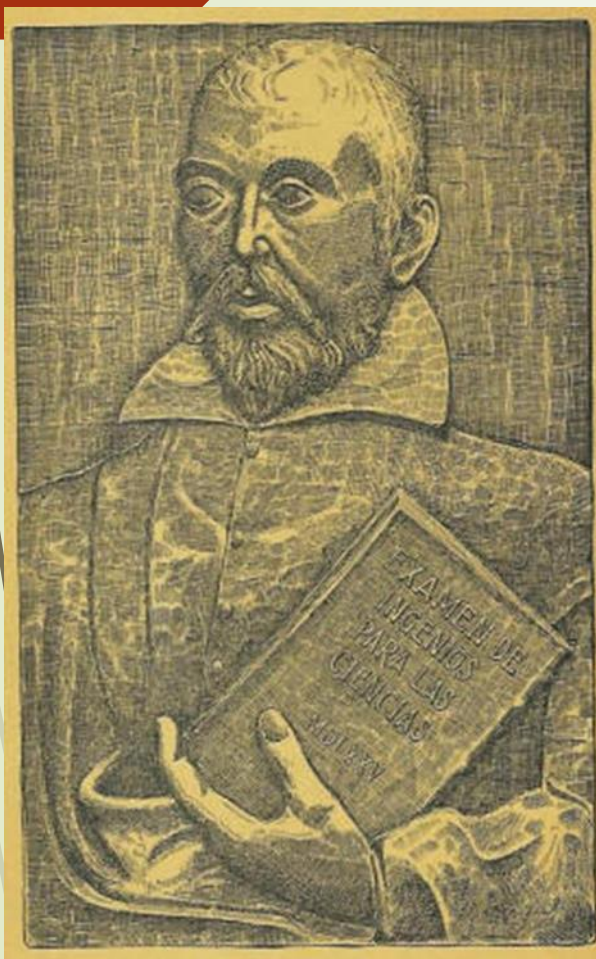
Вівес одним із перших дійшов висновку, що найбільш ефективним для пригнічення негативного переживання є не його стримування або пригнічення розумом а витіснення іншим, сильнішим переживанням.

Хуан Уарте (1530-1592 рр.)

Іспанський психолог і лікар, який є автором однієї з перших психологічних робіт «Дослідження здібностей до наук», присвяченій вивченню індивідуальних відмінностей людей у здібностях з метою професійного відбору.

Аналіз здібностей зіставлявся з сумішшю чотирьох елементів в організмі (темпераментом) і з відмінностями у сферах діяльності (медицина юриспруденція, військово мистецтво, управління державою і т.д.), що вимагають відповідних дарувань.

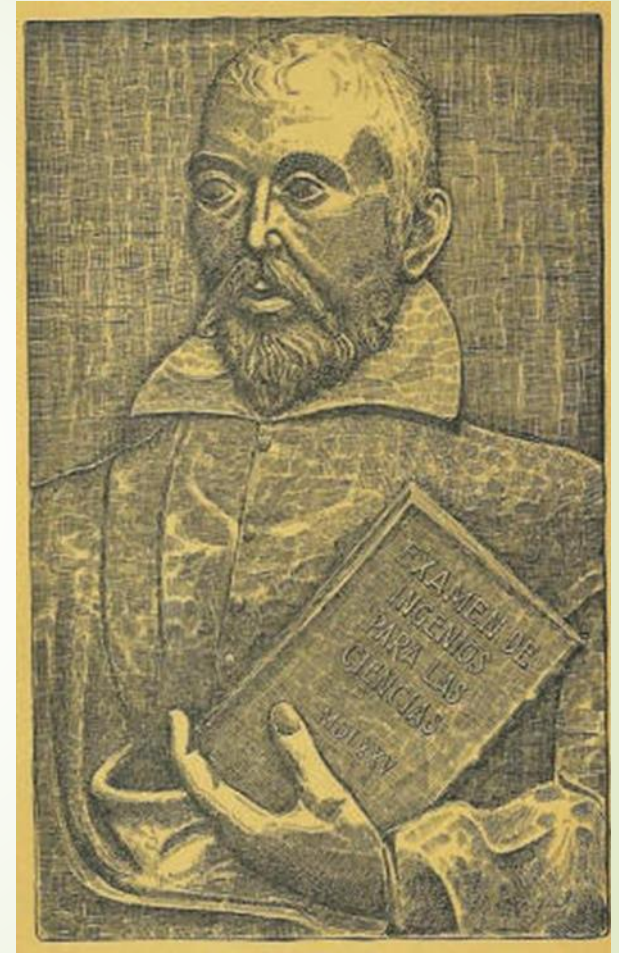

Основними здібностями визнавалися уява (фантазія), пам'ять та інтелект.

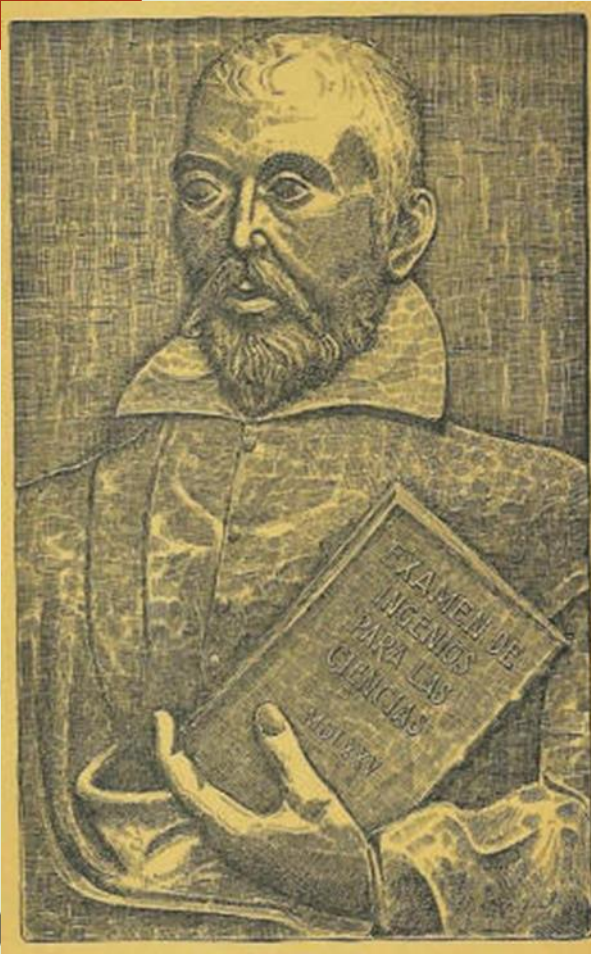
Аналізуючи різноманітні науки і мистецтва, Х. Уарте оцінював їх з точки зору того, яку з трьох здібностей вони вимагають. Це спрямувало думку Уарте на психологічний аналіз діяльності полководця, лікаря, юриста, теолога тощо.

Залежність таланту від природи не означає, на думку Уарте, даремності виховання і праці.

Однак і тут наявні індивідуальні й вікові відмінності. Істотну роль у формуванні здібностей відіграють фізіологічні фактори, зокрема характер харчування.

Уарте вважав, що особливо важливо встановити зовнішні ознаки, за якими можна було б розрізнити якості мозку, що визначають характер дарування. І хоча його власні спостереження про відповідності між тілесними ознаками і здібностями дуже наївні (він, наприклад, виділяв в якості таких ознак жорсткість волосся, особливості сміху тощо), сама ідея про кореляцію між внутрішнім і зовнішнім була, як показав подальший шлях диференціальної психології, цілком раціональною.

Уарте мріяв про організацію професійного відбору в державному масштабі.

«Для того, щоб ніхто не помилявся у виборі професії, государеві слід було б виділити уповноважених людей, які відкрили б у кожного дарування ще в ніжному віці й змусили б його обов'язково вивчати ті знання, які йому підходять».

